

Sanayi Devrimi'nin getirdiği hızlı gelişim ve talep artışı, iş güvenliği konusunda insanlığı önemli bir yol ayrımına getirmiştir. Tarihten günümüze, atölyelerin sanayi kuruluşlarına dönüşümü sırasında devlet, işveren ve işçi arasındaki garantör rolünü üstlenmiş, asıl amacı sermayeyi koruyarak işçiyi işyerine geri getirip emek sömürsünü hedefleyen kapitalist bir sistem kurulmuştur.

Ülkemizde'de inşaat sektörünün gelişimiyle birlikte artan nitelikli yapı ihtiyacı, iş gücü talebini artırmış, fakat devletimiz bu süreçte yeterince koruyucu ve garantör rolünü yerine getirememiştir. İş kazalarının ve neticesindeki ölümlerin, Avrupa ortalamalarının üstünde olması ve bu kazaların yeterli düzeyde kayıt altına alınmaması, bu eksikliğin göstergelerindedir.

1700'lerde Bernardino Ramazzini'nin bilimsel esaslara dayalı çalışmalarıyla iş sağlığı ve güvenliği alanında attığı adımlar, bugün bizlere ilham kaynağı olmalıdır. 2008 yılında kabul edilen İş Sağlığı ve Güvenliği yasası, maalesef iş çevreleri tarafından hâlâ tam olarak benimsenmemiş ve uygulanmamaktadır. İSG uzmanlarımızın yetkilendirilmesine rağmen, işverenlerimizin bu yasa hakkında bilgisiz olması ve Çalışma Dairesi'nin etkin denetim yapamaması nedeniyle, uygulamalar konusunda büyük zorluklar yaşanmaktadır.

KTMMOB İnşaat Mühendisleri Odası üyeleri özelde inşaat şantiyelerinde genelde ülkenin iş çevrelerinde iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarında yaşanan sorunları sektör paydaşlarıyla değerlendirip kendi meslek alanına giren sorumluluklar için eylem planı hazırlamak için söz konusu çalıştay düzenlemiştir.

İş sağlığı ve güvenliği (İSG), inşaat sektöründe çok önemlidir, ancak şantiyelerde bu uygulamaların etkin bir şekilde yerine getirilmesi sırasında bazı zorluklarla karşılaşmaktadır. İş sağlığı ve güvenliği uygulamalarında devlet, işveren ve çalışandan oluşan üç ana grup vardır. Tüm gruplar, iş sağlığı ve güvenliğinin iş piyasalarında uygulanmasını sadece yasal mevzuatın meclisten onaylanmasını gerçekleştirmekle başaramıyacağına bilincindedir. Yasal mevzuatın planlı işyeri denetlemeleri ile desteklenmesi durumunda etkin olacağı bir gerçektir.

İnşaat şantiyeleri tehlikeli yerlerdir. Yüksekten düşmeler, makine kazaları ve elektrik çarpmaları gibi riskler her zaman vardır. Bu tehlikeleri azaltmak için sürekli dikkat ve toplu koruma önlemleri gereklidir. İşverenlerin yasal mevzuat hakkında kısıtlı ve yetersiz bilgiye sahip olması bu önlemlere insan kaynağı ve maddi kaynak ayırmamasıyla sonuçlanmaktadır. Maddi kaynağın ayrılmaması yeterli güvenlik ekipmanı ve araçlarının sağlanmasında zorluklara neden olurken insan kaynağı ayrılmaması şantiyelerde yeterli denetim ve gözetim eksikliğine yol açmaktadır.

İnşaat şantiyeleri en tehlikeli işyerlerinin başında gelirken farklı ve sürekli değişen iş koşullarına sahiptir, bu da standart İSG prosedürlerinin uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Projelerin zamanında tamamlanması için baskı, işçilerin daha hızlı çalışmasına ve bazen güvenlik prosedürlerinin ihlal edilmesine neden olabilir. Buna ek olarak, çalışanlar arasında yeterli İSG bilincinin ve eğitiminin olmaması büyük bir sorundur. İşçilerin çoğu zaman gerekli eğitimi almadan çalışmaya başlaması, kazalara ve yaralanmalara neden olabilir. Ayrıca çalışanların kültürel çeşitliliği iletişim sorunlarına ve yanlış anlaşılmalara yol açabilir, bu da güvenlik prosedürlerinin doğru bir şekilde uygulanmasını engelleyebilir. İnşaat sektöründeki işgücünün büyük bir kısmı geçicidir. Bu durum, işçilerin sürekli olarak değişmesi ve her seferinde yeni işçilerin eğitilmesi gerektiği anlamına gelir, bu da süreklilik ve tutarlılık sorunlarına yol açabilir.

Bu zorlukların üstesinden gelmek için etkili eğitim programları, düzenli denetimler, kültürel farkındalık, yeterli kaynak tahsisi ve güçlü yasal düzenlemeler gereklidir.

Kazaların Kök Nedenleri

İnşaat şantiyelerinde meydana gelen iş kazalarının kök nedenlerini anlamak, bu kazaları önlemek için kritik önem taşır. Genellikle bu kazaların altında yatan nedenler birden fazla faktörün bir araya gelmesiyle ilgilidir.

İşçilerin, kullanılan ekipmanlar ve güvenlik prosedürleri hakkında yeterli eğitime sahip olmaması sıkça rastlanan bir durumdur. Bu durum, işçilerin tehlikeleri tanımaması ve güvenli çalışma yöntemlerini bilmemesi sonucunu doğurabilir. Öte yandan inşaat alanları tehlikeli olduğundan, uygun güvenlik önlemlerinin alınmaması ciddi kazalara yol açabilir. Bunlar arasında düzgün koruyucu donanımın sağlanmaması, iş güvenliği standartlarının yeterince uygulanmaması veya güvenlik ekipmanlarının bakımının yapılmaması sayılabilir. Ekipmanın arızalanması veya yanlış kullanımı ciddi kazalara yol açabilir. Bu, genellikle bakım ve onarım eksikliklerinden veya kullanım hatalarından kaynaklanır.

İnşaat şantiyelerinde çalışma koşulları zorlayıcı olabilir, örneğin; kötü hava koşulları, düzensiz zeminler ve dar alanlar, düşme ve yaralanma risklerini artırabilir. Projelerin belirlenen süreler içerisinde tamamlanması gerektiğinde, işçiler daha hızlı çalışmak zorunda kalabilir ve bu da güvenlik önlemlerinin ihlal edilmesine neden olabilir. Şantiyelerde düzenli denetimlerin ve etkin gözetimin eksikliği, tehlikeli davranışların veya koşulların göz ardı edilmesine neden olabilir. Denetim ve gözetim, güvenlik standartlarının sürekli olarak uygulanmasını sağlamak için elzemdir. Çok çeşitli etnik kökenden gelen işçilerin bulunduğu inşaat şantiyelerinde, dil engelleri ve kültürel farklılıklar güvenlik talimatlarının yanlış anlaşılmasına veya göz ardı edilmesine yol açabilir.

Bu kök nedenlerin farkında olmak ve bunlara karşı önlemler almak, inşaat şantiyelerinde iş kazalarının önlenmesinde hayati rol oynar. Eğitim, uygun ekipman sağlama, etkin denetim ve güvenlik kültürünün teşviki, bu tür kazaları azaltmada etkili yöntemlerdir.

İş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının etkinliği için paydaşların görevleri

İş sağlığı ve güvenliği (İSG) uygulamalarının günlük inşaat şantiyesi faaliyetlerinde etkin bir şekilde yerleşmesi, farklı paydaşların koordineli çalışmalarını ve sorumluluklarını gerektirir. İnşaat projelerindeki başlıca paydaşlar arasında *yasa düzenleyici kurumlar, işverenler, proje yöneticileri, iş sağlığı ve güvenliği uzmanları, yükleniciler ile işçiler* bulunmaktadır.

Yasa Düzenleyici Kurumların sorumlulukları İSG yasalarını ve yönetmeliklerini oluşturmak ve güncellemek, işyerlerini denetlemek ve yasal uyumun sağlanmasını kontrol etmek, iş kazaları ve meslek hastalıkları ile ilgili verileri toplamak ve analiz etmek, İSG bilincini artıracak kampanyalar ve eğitim programları düzenlemektir.

İşverenlerin sorumlulukları yasalara ve yönetmeliklere uygun bir çalışma ortamı sağlamak, iş güvenliği politikalarını belirlemek ve bu politikaların uygulanmasını sağlamak, gerekli finansal ve insan kaynaklarını sağlamak, İSG kültürünü destekleyici bir liderlik sergilemektir.

Proje yöneticilerinin sorumlulukları ise günlük operasyonlarda İSG politika ve prosedürlerinin uygulanmasını sağlamak, İSG hedeflerini ve performansını düzenli olarak değerlendirmek ve raporlamak, tüm ekip üyeleri arasında etkili iletişim sağlamak ve İSG bilincini artırmak ile risk değerlendirmeleri ve güvenlik denetimleri düzenlemektir.

Buna ek olarak iş sağlığı ve güvenliği uzmanlarının sorumlulukları özet olarak risk değerlendirmeleri yapmak ve kontrol önlemleri önermek, İSG eğitimleri düzenlemek ve bilinçlendirme çalışmaları

yürütmek, kaza ve olay incelemeleri yapmak ve iyileştirme önerilerinde bulunmak ile bakım-onarım ve acil durum planlarını geliştirmek ve uygulamaktır.

Diğer paydaşların sorumluluklarına ek olarak yükleniciler ve tedarikçiler ise kendi çalışanlarına İSG eğitimleri sağlamak, işveren tarafından belirlenen güvenlik standartlarına uygun malzeme ve hizmet sağlamak, İSG süreçlerine aktif olarak katılmak ve işbirliği yapmak sorumluluğu taşımaktadır.

Son olarak işçilerin sorumlulukları güvenlik eğitimlerine katılmak ve öğrendiklerini uygulamak, İSG kurallarına uymak ve tehlikeleri raporlamak, kişisel koruyucu donanımı doğru kullanmak ve bakımını yapmak, güvenlikle ilgili endişe ve önerileri yönetimle paylaşmak sorumluluğu taşımaktadır.

Bu paydaşların her birinin sorumluluklarını yerine getirmesi, inşaat şantiyelerinde güvenli ve sağlıklı bir çalışma ortamının sağlanmasına katkıda bulunur ve iş kazalarının önlenmesine yardımcı olur.

Çalıştay Sonuçları

İnşaat projelerindeki paydaşları “Yasa Düzenleyici Kurumlar: Çalışma Dairesi ve Yerel Yönetimler”, “Yükleniciler”, “Proje Yöneticileri”, “İş Sağlığı ve Güvenliği Uzmanları” ve “Akademisyenler” olarak gruplandırılan Kıbrıs Türk İnşaat Mühendisleri Odası iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarındaki sıkıntıları ve geliştirilmesi gereken alanları dört soruya cevap arayarak gerçekleştirmiştir. Paydaş grupların sorulara değerli ve kapsamlı geri bildirimini; 1-İşyerlerindeki temel İSG uygulama sorunları nelerdir?

- İnşaat tasarımında ve uygulamasında “İSG kültürünün olmayışı” kaynaklı tasarımcı ve uygulamacı tarafından eksik/yanlış yaklaşımlar sergilenmesi
- İSG uygulamalarının “örnek olması gereken kuruluşlar tarafından dahi” öncelikler arasına alınmamış olması
- Yasal mevzuatın işveren tarafından bilinmemesi ve/veya uygulanmaması ve/veya siyasal iradeye güveni olmamasından dolayı umursamaması
- Yaptırım gücü olan Çalışma Dairesi'nin inşaat işyerlerine denetimlerinin çok zayıf olması
- Devlet adına denetleme yapan kurumlarda “İSG Denetleme” kurumsal yapısının olmaması ve bu kurumların ilgili paydaş kurumlarla iletişiminin ve işbirliğinin olmaması
- İnşaat işinin keşif ve uygulama aşamasında İSG uygulamalarına bütçe ayrılmaması ve bunun denetlemesinin olmaması
- İnşaat İş Sağlığı ve Güvenliği Uzmanı olarak yetkilendirilen kişilerin, inşaat işinde yetkin olmamaları ve/veya etkin denetim yapmamaları
- İşverenin İSG Politikasının olmaması ve “İSG Uygulama ve Denetleme” kurumsal yapısını bünyesinde oluşturmamış olması
- İnşaat işyerinde etkin işveren denetiminin olmaması
- Çalışanların İSG farkındalığının olmaması
- Kaçak eğitimsiz işçinin inşaat şantiyesinde tehlike oluşturması
- Çalışanların büyük kısmında Türkçe dilindeki yetersizliklerinden kaynaklanan iletişim sorunu olması
- Ülkedeki “kalifiye işgücü eksikliği” sorunundan dolayı İSG uygulamalarında sıkıntı olması ve işverenin “çalışanın işten ayrılma tehdidini” öne sürerek İSG uygulamasında işçiye baskı uygulamaması
- Akademik personelin İSG konusunda bilgisiz olması
- Akademik eğitimlerde İSG konusuna önem verilmemesi

2-İşverenlerin ISG yükümlülükleri nelerdir?

- İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası ile İş Yasasının tüm maddelerini işyerinde uygulamak
- Yasalara uygun çalışanlar için güvenli işyeri hazırlamak ve sürdürülmesini denetim ve gözetimle sağlamak
- Çalışanları ve tüm iş paydaşlarını işyerinin tehlike ve riskleri konusunda bilgilendirip eğitmek

3- Temsil ettiğiniz paydaş grubun ISG konusundaki yetkinliğini değerlendiriniz.

Paydaş grupların kendi yetkinliklerine yaptığı değerlendirilmenin ortalaması 2.3/5 olmuştur. Buna gösterilen gerekçeler;

- ISG kültürünün oluşmaması ve bunun henüz öncelikler arasında olmaması
- Kurumların ve işletmelerin kurumsal yapısının zayıf ve tamamlanmamış olması
- ISG konusunda bilgi ve bilinç eksikliği olması

4- Ülkede ISG kültürünün gelişmesi ve kabulü için paydaş grubunuz nasıl katkı koyabilir?

Tüm paydaş gruplar ISG kültürünün oluşup yasaların uygulanması ve etkin denetimin yapılabilmesi için katkı koymaya hazır olduklarını bildirmiştir. Grupların yapabileceklerini beyan ettiği katkılar;

- Sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapılarak ISG kültürünün geliştirilmesi
- 17/6 Belediyeler yasasının yapı denetimi kapsamında ülkemizde uygulanacak projelerin etkin denetimi için Kıbrıs Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği tarafından geliştirilen yapı denetimi portalına yasaların uygulanmasını devlet adına denetimini yapma yetkisi olan Çalışma Dairesinin de dahil olması
- Her sektörde tüm yönetici ve çalışan seviyesine uygun geniş kapsamlı eğitim ve farkındalık çalışmaları yapılması ve ödül/ takdir sisteminin kurulmasına katkı yapılması
- ISG Uygulamalarının etkin hale getirilmesi ve denetlenmesi için kurumlarda ISG Birimlerinin kurulması ve bu birimlere yetkin personel atanması/istihdam edilmesi
- Mesleki eğitim programı uygulayan kurumlarda ISG'nin müfredatın parçası yapılması
- İlköğretimden itibaren eğitim müfredatlarına ISG bilincini geliştirici çalışmaların yerleşmesi için çalışma yapılması
- ISG Uzmanlarının mesleki yetkinliklerinin geliştirilmesi için çalışma yapılması
- Özellikle 3. Uyruklu iş gücünde yaşanan dil problemine çözüm bulunması için çalışma başlatılması
- Statistiki verilerin geliştirilmesi ve güncellenmesi